

Onderwerp

Locatiekeuze nieuw provinciaal archeologisch depot

Bestuurlijke samenvatting van het voorstel

De provincie Zuid-Holland is op grond van de Erfgoedwet verplicht tot het houden van een depot voor archeologische bodemvondsten. Zoals u weet voldoet het huidige depot niet aan de geldende eisen en is de omvang niet toegerust voor de komende jaren. Daarom zijn wij voornemens ons archeologisch depot op een nieuwe locatie te vestigen en daarmee te voldoen aan de wettelijke en maatschappelijke eisen en normen van een provinciaal depot voor archeologische bodemvondsten.

De provincie is in 2020 in gesprek geweest met de gemeente Alphen aan den Rijn en Museumpark Archeon over de gecombineerde vestiging van ons nieuwe archeologisch depot met het Nationaal Romeins Scheepvaart Museum (NRSM) en het entreegebouw van het Archeon. Het stichtingsbestuur en de VOF van Archeon hebben geen overeenstemming bereikt over de governance. Daarop heeft de gemeenteraad van Alphen aan den Rijn het vertrouwen in het proces opgezegd, mede door de gemeentelijke financiële situatie m.b.t. de coronacrisis. Hierop zijn verschillende andere opties voor de vestiging van het nieuwe depot overwogen. Vervolgens zijn wij nader in gesprek gegaan met de gemeente Katwijk om de optie op de historische plek bij de Uitwatering verder te bespreken. Katwijk heeft daarop aangegeven interesse te hebben in de vestiging van het depot en ook mogelijkheden te zien in de realisatie, zoals het op zich nemen van projectmanagement, bouwheerschap en financieringsconstructie. In december 2021 wilde men van start gaan met de definitiefase, inclusief planning en intentieovereenkomst met de Provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap. Rond dezelfde tijd stuurde het bestuur van Museumpark Archeon een brief (24 december 2021), waarin werd aangegeven dat de governance inmiddels op orde was en dat er daarmee geen belemmeringen meer waren om een archeologisch depot te vestigen bij Archeon. Desgevraagd bevestigde de gemeente Alphen aan den Rijn dat zij deze ontwikkelingen nog bestudeerden. In de vergadering van de Statencommissie BMM van 16 februari 2022 heeft u vervolgens gevraagd om een (nadere) vergelijking van beide locaties. Deze vergelijking vindt u in bijlage 1. De informatie in deze matrix is volledig aangeleverd door de betreffende gemeenten en integraal in de matrix opgenomen. Hier zijn door ons geen inhoudelijke redacties of aanpassingen op gedaan.

Op basis van deze vergelijking spreekt Gedeputeerde Staten haar voorkeur uit voor de locatie Uitwatering in de gemeente Katwijk. Doorslaggevend hierbij is de culturele meerwaarde en het maatschappelijk draagvlak die deze locatie biedt. In dit Statenvoorstel lichten wij deze keuze verder toe.

Om zo efficiënt en effectief mogelijk uitvoering te kunnen geven aan het voornemen tot het oprichten van een nieuw provinciaal archeologisch depot, vragen wij u conform artikel 167 lid 4 van de Provinciewet om:

- a. Kennis te nemen van de matrixvergelijking (bijlage 1) waarin de gemeenten Alphen aan den Rijn en Katwijk respectievelijk hun visie en input geven bij de verschillende criteria van realisatie van het nieuwe archeologisch depot;
- b. Kennis te nemen van de argumenten van GS om tot de voorkeurslocatie Uitwatering / Katwijk te komen en in te stemmen met het aanwijzen van deze locatie voor het realiseren van een nieuw provinciaal archeologisch depot;
- c. In te stemmen met het opstellen van een intentieovereenkomst met de gemeente Katwijk, waarin rollen, verantwoordelijkheden en verdere procesgang kunnen worden uitgewerkt.

Inhoud

In de vergadering van de Statencommissie BMM van 16 februari 2022 heeft u gevraagd om een (nadere) vergelijking van de twee opties voor de nieuwe locatie van het provinciaal archeologisch depot: Archeon/Alphen aan den Rijn en Uitwatering/Katwijk. U heeft daarbij gevraagd om een overzichtelijke 'matrix' waarin beide partijen zij aan zij met elkaar worden vergeleken, op basis van de eerder geformuleerde criteria zoals beschreven in de GS-brief van 2 maart 2021 (PZH-2021-767150926). In de toelichting hieronder leest u over de categorisering en weging van de criteria zoals weergegeven in de matrix. Voor de matrix zelf verwijzen we u naar bijlage 1. Daar staat per criterium, per locatie beschreven hoe elke locatie voldoet. De informatie in de matrix is volledig aangeleverd door de betreffende gemeenten en integraal in de matrix opgenomen. Hier zijn door ons geen inhoudelijke redacties of aanpassingen op gedaan.

Categorisering & volgorde (wegin)

De criteria zoals in de matrix weergegeven vallen uiteen in drie categorieën, die een bepaalde volgorde kennen.

Cat. 1: Harde eisen (PvE) aangaande (de functionaliteit van) het nieuwe archeologisch depot

Cat. 2: Harde eisen (o.a. ruimtelijke ordening) aangaande de ontwikkeling van de locatie / realiseren van het project

Cat. 3: Maatschappelijke & culturele meerwaarde

Er kan worden vastgesteld dat aan de criteria in bovenstaande volgorde moet worden voldaan. Immers, als de locatie niet aan de harde eisen aangaande de depotfunctie kan voldoen, realiseert de provincie niet wat nodig is: een archeologisch depot dat aan alle wettelijke eisen voldoet. Als vervolgens niet aan de harde eisen aangaande de (ontwikkeling van de) locatie wordt voldaan, krijgen we het project niet op 'gezonde' wijze van de grond. Vervolgens hebben we als provincie de wens om met het nieuwe depot recht te doen aan de maatschappelijke functie van het depot als archief of bibliotheek met (kennis van) de archeologische collectie Zuid-Holland, voortkomend uit de verplichting van de Erfgoedwet. Daarnaast gaf uw Statencommissie BMM bij bespreking op 21 april 2021 aan voorkeur te hebben voor verbinding van ons depot met een erfgoedlocatie, in het bijzonder met een locatie die betekenis heeft voor het UNESCO Werelderfgoed Limes.

Hieronder staat verder uitgewerkt uit welke specifieke criteria elke categorie bestaat.

Categorie 1: Harde eisen aangaande (de functionaliteit van) het nieuwe archeologisch depot

- Programma van Eisen van het nieuwe archeologisch depot
 - o Binnen het Programma van Eisen worden eisen gesteld aan o.a. oppervlakte, (binnen)klimaatregeling, duurzaamheid, toekomstbestendigheid en binding met de Limes;
 - o Voor het depot is 4000 m2 bruto vloeroppervlakte nodig. Het gebouw dient te voldoen aan de voor een archeologisch depot geldende criteria, of zo te kunnen worden aangepast dat het aan deze criteria gaat voldoen. Voor deze criteria volgen wij het protocol depotbeheer van de Kwaliteitseisen Nederlandse Archeologie (KNA).
- Transport-technische toegankelijkheid (bus- & vrachtverkeer)
 - o Vondsten worden aangeleverd. Vondsten gaan extern voor restauratie en conservatie. En we hebben een actief uitleenbeleid. Dit brengt transportbewegingen met zich mee, ook met vrachtwagens en niet alleen personenvervoer;
- Toegankelijkheid en bereikbaarheid via auto & OV voor onderzoekers en andere (museale) partijen die in aanraking komen met de collectie.

Categorie 2: Harde eisen aangaande de ontwikkeling van de locatie / realiseren van het project

- Financiën
- Bestemmingsplan / ruimtelijke ordening
- Natuur(behoud) / Natura 2000
- Tijd & planning

Categorie 3: Maatschappelijke & culturele meerwaarde

- Maatschappelijke functie & 'meekoppelkansen'
- Bezoekers- & publieksfunctie
- Bereikbaarheid met auto en OV (voor bezoekers)
- Koppeling aan de Limes / UNESCO Werelderfgoed

Reactie op de matrixvergelijking en voorkeur van Gedeputeerde Staten

Op basis van de matrixvergelijking spreekt Gedeputeerde Staten haar voorkeur uit voor de locatie Uitwatering in de gemeente Katwijk. Doorslaggevend hierbij is de culturele meerwaarde en het maatschappelijk draagvlak die deze locatie biedt. Hieronder lichten wij onze keuze verder toe.

Zoals in de matrix is beschreven, is de Uitwatering in Katwijk een erfgoedlocatie met een historische binding met de Neder-Germaanse Limes, die dankzij de inspanning van velen is uitgeroepen tot UNESCO Werelderfgoed. De Uitwatering is een plek met een verhaal, in een regio waar nog altijd regelmatig archeologische vondsten worden gedaan met een connectie met de Romeinse Limes. De locatie is goed bereikbaar met openbaar vervoer en auto. Vanaf CS Leiden rijden er verschillende bussen, die een halte hebben op loopafstand (enkele minuten) van de Uitwatering. In de directe nabijheid zijn er twee (ruime) parkeergelegenheden, te weten de Noordduinen en de overdekte garage in de Duinen aan de Boulevard.

Uiteraard biedt ook de locatie Archeon in Alphen aan den Rijn o.a. goede bereikbaarheid en een duidelijke link met het verhaal van de Romeinen. Zo wordt er gewerkt aan de realisatie van een Nationaal Romeins Scheepvaart Museum en een Limes-visitor hub. Wij steunen deze

ontwikkelingen blijvend, ook zonder een koppeling met het nieuwe archeologische depot. Eén verduidelijking is noodzakelijk: de gemeente Alphen aan den Rijn beschrijft in de matrixvergelijking dat er sprake is van drie UNESCO presentatie-units op en rondom de locatie bij Archeon. Graag duiden wij dat het hier gaat om *Limes* presentatie-units en niet om UNESCO werelderfgoed.

Kortom: op een aantal criteria (bereikbaarheid, historische link) zijn beide locaties passend voor een nieuw provinciaal archeologisch depot. Meer specifieke argumenten voor GS om voor Uitwatering in Katwijk te kiezen, zijn daarom als volgt.

Zoals hierboven beschreven is de culturele meerwaarde en het maatschappelijk draagvlak van de locatie Uitwatering in Katwijk doorslaggevend. Het argument van spreiding van publiekstrekking langs de gehele lijn van de Limes weegt voor GS zwaar. Katwijk heeft twee UNESCO werelderfgoedsites, maar geen bijbehorende publiekstrekker. Het toevoegen van een archeologisch depot aan de Uitwatering in Katwijk biedt daarmee meerwaarde voor de Limes als gehele lijn, met meerdere publiekstoegankelijke plekken waar het verhaal over de Romeinse geschiedenis en het werelderfgoed wordt verteld. Archeon is reeds verankerd als publiekstrekker aan de Limes, waar in de toekomst ook nog een Limes-visitor hub en mogelijk Nationaal Romeins Scheepvaart Museum worden gerealiseerd. Wat betreft maatschappelijk draagvlak en verbinding kan een depot in Katwijk op meerdere manieren gekoppeld en gecombineerd worden met diverse maatschappelijke organisaties en initiatieven in Katwijk, zoals ook te lezen is in de matrixvergelijking. Hiervoor is groot draagvlak bij vrijwilligers in de gemeente, zoals u ook heeft kunnen horen in de Statencommissie BMM van 19 januari 2022.

Ook heeft GS in haar overweging meegenomen dat de gemeente Katwijk voornemens is de bouw van het archeologisch depot op de locatie Uitwatering zelfstandig te realiseren. In het geval van de locatie Archeon / Alphen aan den Rijn zal er sprake zijn van een lening bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), waarbij de gemeente Alphen aan den Rijn voornemens is garant te staan. Zoals met u gedeeld heeft de gemeente Alphen aan den Rijn zich eerder uit het project teruggetrokken. Ook nu zien wij in de informatie zoals door Alphen aan den Rijn aangeleverd nog geen expliciete duidelijkheid met betrekking op het punt van governance en financiering.

Een ander argument om voor de locatie Uitwatering in de gemeente Katwijk te kiezen, betreft het bewaken van het evenwicht van financiële impulsen langs de Limes. De locatie Uitwatering in Katwijk heeft nog niet eerder financiële steun of impuls van de provincie ontvangen. En zoals de gemeente Katwijk schetst in de matrix, is het ontwikkelen van Limes gerelateerde bebouwing (denk aan een publieksruimte of bezoekerscentrum) niet mogelijk zonder steun van de provincie. In de locatie Archeon wordt reeds door de provincie geïnvesteerd. Vanuit de subsidieregeling Erfgoedlijnen heeft Archeon in 2020 een verlening van € 75.000,- ontvangen voor het project 'Museumplan Nationaal Romeins Scheepvaart Museum'. In de matrixvergelijking spreekt Alphen aan den Rijn van een financiële investering die de gemeente reeds gedaan heeft. Een deel van het daar genoemde bedrag is besteed aan de uitwerking van het ontwerp van het Nationaal Romeins Scheepvaart Museum, waar de provincie middels de genoemde verlening mede in heeft geïnvesteerd. Deze investering is overigens nog altijd actueel; de plannen en ontwerpen aangaande het Nationaal Romeins Scheepvaart Museum kunnen in de toekomst immers verder

worden uitgewerkt en gerealiseerd. Wij zijn blij met deze ontwikkeling, omdat dit museum een mooie tentoonstellingsplek biedt voor de bijzondere Romeinse schepen die met subsidie van de provincie zijn gerestaureerd. In het kader van een evenwichtige verdeling van financiële impulsen zouden wij graag eenzelfde type investering langs de Limes bieden met betrekking tot de locatie Uitwatering in de gemeente Katwijk.

Maatschappelijke opgave

Ons archeologiebeleid is een wettelijke taak volgend uit de Erfgoedwet, de Wro en de komende Omgevingswet. Het beleid is gericht op behoud van het bodemarchief. Als behoud in de bodem niet haalbaar is, volgt archeologisch onderzoek. Het bewaren van archeologie *ex situ* als wettelijke taak is primair gericht op de wetenschappelijke ontsluiting van de collectie zoals bedoeld in de Erfgoedwet.

De wetenschappelijke waarde van vondsten wordt in belangrijke mate bepaald door informatie over de context waarin deze zijn gevonden. Het gebruik van vondsten voor wetenschappelijk onderzoek is dan ook alleen zinvol wanneer men ook over de bijbehorende documentatie kan beschikken. Immers, archeologische opgravingen zijn niet herhaalbaar; de primaire informatiebron (het bodemarchief) wordt tijdens het onderzoek vernietigd. Wat rest zijn – behalve de vondsten – rapporten, tekeningen, foto's en dergelijke van de bron. Teneinde deze steeds opnieuw te kunnen bezien en te interpreteren zijn alle hiervoor bedoelde bronnen nodig. Vondsten hebben geen waarde zonder inzicht in de situatie rondom de vondst en andersom. Een adequaat depot voor behoud van de archeologische waarden *ex situ* is dan ook een belangrijke taak voor onze provincie.

Juridische aspecten

Voor wat betreft de maatschappelijk opgave zoals hierboven beschreven, is de wettelijke grondslag terug te vinden in Art. 5.9 lid 1 van de Erfgoedwet. Deze luidt als volgt:

1. Archeologische vondsten die op grond van artikel 5.7 eigendom van een gemeente, provincie of de Staat zijn alsmede de daarbij behorende opgravingsdocumentatie en rapporten, bedoeld in artikel 5.6, derde en vierde lid, worden opgeslagen in depots als bedoeld in artikel 5.8.

Met dit Statenvoorstel legt Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten voor om in te stemmen met de voorkeurslocatie voor het nieuwe provinciaal archeologisch depot, te weten: Uitwatering in de gemeente Katwijk. Volgend op uw besluit kan elke partij (zowel de provincie, als de gemeente Katwijk en het Hoogheemraadschap) eenzijdig een intentieverklaring opstellen, waarin afzonderlijk wordt uitgesproken welke ambities, behoeften, belangen en intenties er zijn bij de realisatie van het nieuwe provinciaal archeologisch depot. Op basis daarvan kan gezamenlijk worden gewerkt aan een intentieovereenkomst.

Het vaststellen van een intentieverklaring (eenzijdig) is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. Ook het aangaan van een intentieovereenkomst (tweezijdig) is een bevoegdheid van Gedeputeerde Staten. Het betreft een document wat juridisch niet-bindend is, en daarmee ook niet juridisch afdwingbaar. Een intentieovereenkomst spreekt enkel van inspanningsverplichtingen, waarbij de term 'overeenkomst' twee- of meezijdigheid bevat. Met andere woorden: bij intentieovereenkomsten verklaren beide partijen dat zij zich zullen inspannen

om een bepaald doel te bereiken of zich zullen inspannen om bepaalde acties daartoe te zullen ondernemen.

Formele bevoegdheid van Provinciale Staten

In de GS vergadering van 22 februari 2022 is afgesproken de voorkeurslocatie van GS voor het nieuwe provinciaal archeologisch depot aan te bieden voor instemming aan PS, in lijn met en volgend op het verzoek van de Statencommissie BMM van 16 februari 2022 waarin is gevraagd om een vergelijking tussen de twee locaties.

Financiële consequenties

De beoogde ontwikkeling van het depot wordt voorgesteld als een ontwikkeling door derden, in deze door de gemeente die optreedt als bouwheer en financier. De provincie zal de ruimte benodigd voor het provinciaal archeologisch depot en de kantoorruimtes ter ondersteuning van de depotfuncties op meerjarig termijn huren. Beoogd wordt een huurtermijn van 20 jaar, met een jaarlijkse huur passend binnen de huidige begroting. In de begroting is jaarlijks € 309.944 opgenomen voor het 'Provinciaal centrum en depot'. Dit is voor het depot en voor het Archeologiehuis. Dit bedrag is uitgangspunt voor de huur. Dit bedrag is structureel beschikbaar in Ambitie 4: Een Concurrerend Zuid-Holland; Erfgoed Cultuur en Toerisme.

Financiële risico's

Voor wat betreft de risico's kan worden gesteld dat het budgettair kader (de huidige begroting) leidend is. Wel is op dit moment de vastgoedwereld en de inflatie aan allerlei onvoorziene fluctuaties onderhevig. Bouwkosten voor de komende jaren zijn moeilijk te voorspellen. Het zo snel mogelijk vastzetten van de huur voor lange termijn geeft een uitgangspunt voor de langere termijn. Daarnaast is de hoogte van de huurkosten nu nog onzeker vanwege de intentiefase waar we ons in bevinden. De huidige verwachting is echter dat het beschikbare huurbudget niet zal worden overschreden.

Voorgaande besluitvorming

Zoals u weet voldoet het huidige depot niet aan de geldende eisen en is de omvang niet toegerust voor de komende jaren. Daarom zijn wij op zoek gegaan naar een geschikte locatie voor de vestiging van ons nieuwe archeologische depot. De provincie is in 2020 in gesprek geweest met de gemeente Alphen aan den Rijn en Museumpark Archeon over de gecombineerde vestiging van ons nieuwe archeologisch depot met het Nationaal Romeins Scheepvaart Museum (NRSM) en het entreegebouw van het Archeon. Het stichtingsbestuur en de VOF van Archeon hebben geen overeenstemming bereikt over de governance. Daarop heeft ook de gemeenteraad van Alphen aan den Rijn het vertrouwen in het proces opgezegd, mede door de gemeentelijke financiële situatie m.b.t. de coronacrisis. Hierop zijn verschillende andere opties voor de vestiging van het nieuwe depot overwogen. Hierbij is uitgegaan van ons in 2019 opgestelde programma van eisen (PvE), waarin het benodigde vloeroppervlakte en andere technische eisen aangaande het depot zijn opgenomen. Dit programma voldoet nog steeds.

In een brief van 12 februari 2021 (PZH-2021-767150926) aan uw Statencommissie BMM werden een vijftal opties voor mogelijke realisatie van het nieuwe depot genoemd, waaronder de huidige voorkeursoptie van GS, te weten de Uitwatering in Katwijk. Uw Statencommissie BMM gaf bij bespreking op 21 april 2021 aan voorkeur te hebben voor verbinding van ons depot met een erfgoedlocatie. Vanwege de omvang die wij nodig hebben voor ons depot bleek een

bestaande erfgoedlocatie niet mogelijk. Vervolgens zijn wij nader in gesprek gegaan met de gemeente Katwijk om de optie op de historische plek bij de Uitwatering verder te bespreken. Katwijk heeft daarop aangegeven interesse te hebben in de vestiging van het depot en ook mogelijkheden te zien in de realisatie zoals het op zich nemen van projectmanagement, bouwheerschap en financieringsconstructie.

Voor deze locatie werd definitief voorkeur uitgesproken middels een GS-brief van 9 november 2021 (PZH-2021-788129031). Per Lid GS-brief van 28 december 2021 (PZH-2021-795014773) werden PS geïnformeerd over de raadsbrief van de gemeente Katwijk, waarin het proces door de gemeente werd geschetst. Op basis van eerste positieve signalen werd het initiatief richtinggevend voorgelegd aan het college van B&W. Het college heeft positief op het voorstel gereageerd en geadviseerd om de haalbaarheid van het plan te toetsen. Daarna is het plan ambtelijk besproken en is besloten om een projectplan te schrijven en deze op korte termijn ter goedkeuring aan het College van B&W voor te leggen. Toen de eerste interne toetsing op wenselijkheid van het initiatief positief eindigde, wilde men van start gaan met de definitiefase, inclusief planning en intentieovereenkomst met de Provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap.

Rond dezelfde tijd stuurde het bestuur van Museumpark Archeon een brief (24 december 2021), waarin werd aangegeven dat de governance inmiddels op orde was en dat er daarmee geen belemmeringen meer waren om een archeologisch depot te vestigen bij Archeon. Desgevraagd bevestigde de gemeente Alphen aan den Rijn dat zij deze ontwikkelingen nog bestudeerden.

Gelet op het grote maatschappelijke belang van onze archeologische bodemschatten en daarmee een adequate huisvesting, en uw belangstelling in deze, meenden wij dat de ontwikkeling van het nieuwe depot een breed gedragen proces en besluitvorming verlangt. In dit proces hebben wij u de afgelopen jaren meegenomen. In de Statencommissievergadering BMM van 16 februari 2022 werd een overzicht gegeven (PZH-2022-797786186) van het proces.

Uw Statencommissie BMM vroeg in de vergadering van 16 februari 2022 om een matrixvergelijking waarin beide locaties, zowel Uitwatering/Katwijk als Archeon/Alphen aan den Rijn zij aan zij kunnen worden vergeleken. Gedeputeerde Staten besloten in de vergadering van 22 februari 2022 om op dit verzoek in te gaan middels een Statenvoorstel.

Procedure

Na uw besluit zullen wij zo snel mogelijk de voorbereidingen treffen voor het opstellen en vervolgens laten vaststellen van een intentieverklaring. In de intentieverklaring spreekt elke partij uit welke ambities, behoeften, belangen en intenties zij hebben bij de realisatie van het nieuwe provinciaal archeologisch depot. Deze documenten vormen vervolgens de basis voor een intentieovereenkomst, waarin we rollen en verantwoordelijkheden nader zullen uitwerken.

Ontwerp-Besluit

Provinciale Staten van Zuid-Holland,

Gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 29 maart 2022, met het besluitnummer PZH-2022-802004392;

Gelet op Artikel 105, 143, lid 2 van de Provinciewet;

Besluiten:

- Als locatie voor de realisatie van het nieuwe provinciaal archeologisch depot aan te wijzen: Uitwatering / gemeente Katwijk;
- GS te verzoeken om, in samenwerking met de gemeente Katwijk, de realisatie van het provinciaal archeologisch depot uit te laten werken met een intentieovereenkomst.

Den Haag, 18 mei 2022

Provinciale Staten van Zuid-Holland,

griffier,

voorzitter,

B.S.M. Sepers

drs. J. Smit

Bijlagen:

1. Matrixvergelijking Alphen aan den Rijn en Katwijk t.b.v. locatiekeuze nieuw provinciaal archeologisch depot

Den Haag, 29 maart 2022

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

secretaris,

voorzitter,

drs. H.M.M. Koek

drs. J. Smit